

DRUGI SVJETSKI RAT(OVI): VOJNA POVIJEST GLOBALNOG SUKOBA

Victor Davis Hanson (2017), *The Second World Wars: How the First Global Conflict Was Fought and Won*, New York: Basic Books, 652 str.

Knjiga povjesničara Victora Davisa Hansona jednostavnog i sveobuhvatnog naslova *Drugi svjetski ratovi (The Second World Wars)* izniman je doprinos proučavanju Drugoga svjetskog rata odnosno, kako sam autor u naslovu intrigantno navodi, *ratova* te pruža novu interpretaciju donekle uvriježenih, znanstvenih i neznanstvenih, spoznaja o Drugome svjetskom ratu. Hanson iznosi tezu da kada govorimo o Drugome svjetskom ratu zapravo govorimo o više ratova koji su se u razdoblju od 1939. do 1945. (a i ranije) vodili na glavnim ratištima (Europa i Pacifik) kao i na više sporednih ratišta. Iz podnaslova knjige *Kako se vodio prvi globalni sukob i kako je u njemu došlo do pobjede (How the First Global Conflict Was Fought and Won)* jasno je da je autorova ambicija prikazati Drugi svjetski rat u njegovoj sveobuhvatnosti, prikazati način na koji se rat vodio i ključne događaje koji su doveli do pobjede saveznika. Osnovna je teza, koju Hanson argumentirano dokazuje, da su sile Osovine bile predisponirane za poraz, pogotovo zbog toga što su u odnosu na saveznike njihova industrija i radna snaga te političko i vojno vodstvo bili inferiorni, ali i zbog konkretnih strateških odluka koje su u konačnici dovele do pobjede saveznika.

Knjiga je podijeljena na sedam dijelova s ukupno dvadeset poglavlja te sadrži šesnaest karti i trideset četiri fotografije. U uvodu (str. xvii–xxi) Hanson daje vlastiti kratak pregled te navodi da u knjizi analizira različite metode i učinkovitost borbe – ulogu civila, industrije, zrakoplovstva, mornarice, oklopnih vozila, opsada i vojnog vodstva – kako bi procijenio

kako su različiti napori i strategije doveli do toga da je jedna strana pobijedila i kako je na različitim ratištima na kraju Drugi svjetski rat definiran.

Prvi dio knjige „Ideje: kada, gdje i zašto su se borili“ (str. 1–64) podijeljen je na tri poglavlja. U prvome poglavlju, „Rat u klasičnom kontekstu“ (str. 3–16), do izražaja dolazi temeljno autorovo obrazovanje i karijerni poziv – antička povijest i ratovi, te su dane usporedbe ratovanja i poimanja rata u antici i u 20. stoljeću. Hanson tvrdi da je mnogo lakše započeti rat nego ga dovršiti i da se još od Peloponeskog rata, koji je od 431. do 404. pr. Kr. vodio Peloponeski savez, predvođen Spartom, protiv Atičkoga pomorskog saveza (Atena), ideja pobjede u ratu zasnivala na pronalasku načina kako protivniku oduzeti mogućnost vođenja rata bilo u materijalnom bilo u psihološkom smislu. Već je u tome bila vidljiva razlika između saveznika i sila Osovine predvođenih Trećim Reichom, koji nije imao dugoročnu strategiju kako poraziti udaljenije neprijatelje, a što je utjecalo na činjenicu da nisu imali dovoljno snažnu mornaricu i zračnu flotu koja bi strateškim bombardiranjem ugrozila udaljenije neprijatelje. Kao glavnu stratešku pogrešku Trećeg Reicha i Italije autor ovdje i na još nekoliko mjesta u knjizi spominje to što u kontekstu vođenja rata na Sredozemlju i u sjevernoj Africi nisu osvojili ni Gibraltar ni Maltu.

U poglavlju „Pritužbe, agende i metode“ (str. 17–46) autor govori o uzrocima Drugoga svjetskog rata, kojih je mnogo, te o stavu o već započetom ratu svih zaraćenih strana,

pa tako navodi i Hitlerov stav da se Velika Britanija trebala držati podalje od europskih sukoba, održati svoje carstvo i dogovoriti se s Trećim Reichom o granicama sfera utjecaja. Promatrajući položaj Njemačke na početku rata, Hanson daje ocjenu da su saveznici puno bolje koordinirali svoje djelovanje. Ne postoje primjeri ozbiljne strateške suradnje Japana, Italije i Njemačke, a zanimljivo je i to što je, prema talijanskom ministru vanjskih poslova Cianu, Italija bila obaviještena o njemačkom napadu na Sovjetski Savez pola sata nakon što su njemačke snage prešle svoju istočnu granicu.

U poglavlju „Stara, nova i čudna savezništva“ (str. 47–64) Hanson produbljuje tezu da sile Osovine ne samo da nisu djelovale strateški koordinirano, nego su u nekim slučajevima bile i međusobno suprotstavljene. Tu prije svega misli na odnos Trećeg Reicha i Japana prema Sovjetskom Savezu, s kojim je Treći Reich zaključio pakt o nenapadanju 23. kolovoza 1939., u vrijeme kada je Japan na granici Mandžurije vodio (i gubio) rat protiv Sovjetskog Saveza, da bi 13. travnja 1941. Japan zaključio pakt o nenapadanju sa Sovjetskim Savezom, pa je Staljin dobio mogućnost da preseli veći dio trupa koje su se nalazile na istočnoj granici Sovjetskog Saveza na zapad i na taj način osujeti Hitlerovu invaziju. Ti su događaji dijelom utjecali i na (ne)povjerenje između saveznika, jer je pakt sa Sovjetskim Savezom Japanu omogućio stavljanje većeg fokusa na napad na britanske i američke položaje, koji je zatim uslijedio.

U iduća tri dijela knjige „Zrak: ludosti i sjaj zračnih snaga“ (str. 65–132), „Voda: pomorska snaga na moru, u zraku i na zemlji“ (str. 133–196) i „Zemlja: vojske na zemlji, u zraku i na moru“ (str. 197–349) Hanson detaljno opisuje tri glavna područja na kojima se rat odvijao i na koji način su saveznici na sva tri područja ostvarili odlučujuću premoć i pobjedu. U zraku su ostvarili paritet snaga sa

silama Osovine već krajem 1942., a nadmoć krajem 1943. Glavna je strateška greška u pomorskom ratu stavljanje fokusa na gradnju masivnih bojnih brodova (*Bismarck*, *Tirpitz*, *Yamato*, *Musashi*) koji nisu ostvarili željene rezultate, dok su saveznici gradnjom i korištenjem nosača aviona osigurali prednost i konačnu pobjedu. Kao jedan od glavnih razloga poraza sila Osovine na kopnu autor ističe činjenicu da ni Japan ni Njemačka nisu imali vojne mogućnosti za invaziju na Veliku Britaniju i SAD, dok su je saveznici namjeravali okupirati neprijateljske zemlje.

U petom dijelu knjige, „Vatra: smrtonosna oružja“ (str. 351–390), obrađena su oklopna vozila (tenkovi) i artiljerija te načini na koje su i u ovom segmentu ratovanja saveznici ostvarili superiornost, s naglaskom na najkvalitetniji i najsmrtonosniji tenk, sovjetski T-34. U šestom su dijelu knjige, „Ljudi: vođe i sljedbenici, živi i mrtvi“ (str. 391–499), obrađena vojna vodstva zaraćenih strana, njihove karakteristike, uspjesi i neuspjesi, ključni generali te radnici u domovini koji su također iznijeli velik dio rata. Autor se ovdje osvrće i na često centralnu točku u literaturi o Drugome svjetskom ratu – mrtve, odnosno Holokaust za koji navodi da je, historijski promatrano, surovo jedinstven događaj u ljudskoj povijesti.

U posljednjem dijelu knjige, „Krajevi: pobjednici, gubitnici, nijedno i oboje“ (str. 501–529), autor se bavi posljedicama rata te se dotiče i nadolazećeg hladnog rata, sukoba dotadašnjih ratnih saveznika. Ističe da je ironija to što se rat protiv fašizma dobio uz pomoć najveće totalitarne države – Sovjetskog Saveza. U zaključku Hanson tvrdi da je tragedija Drugoga svjetskog rata to što je šest milijuna ljudi stradalo kako bi se dokazalo da su SAD, Velika Britanija i SSSR bili nadmoćniji od Trećeg Reicha, Italije i Japana, što nije bilo potrebno dokazivati jer je bilo samorazumljivo.

Knjiga predstavlja izvrstan pregled i studiju vojne povijesti Drugoga svjetskog rata, s na-

glaskom na strategije zaraćenih strana. Autor nam daje detaljan uvid u vojnu komponentu sukoba, koju često zanemaruju autori koji se bave ovom temom. Proučavajući vojnu moć saveznika i sila Osovine na početku i tijekom rata, promjene odnosa snaga na terenu te strateške odluke i pogreške jedne i druge

strane, knjiga na jednostavan i plastičan način objašnjava tijek Drugoga svjetskog rata. Ovakav „klasičan“ pristup najbolji je način da se rat opiše i objasni te bi ova knjiga trebala biti neizostavna literatura svakome tko se bavi Drugim svjetskim ratom.

Vilim Domačinović